

Ivan C. Kraljić

MARULIĆEV *DIJALOG O HERKULU* I NJEGOVA
ERAZMOFILSKA POSVETA: MOŽE LI SE, I U KOJEM SMISLU, REĆI
DA JE MARULIĆ BIO ERAZMOVAC?

U čitavu poznatomu Marulićevu opusu ime njegova suvremenika Erazma Rotterdamskoga spominje se samo na jednom mjestu: u pohvali što ju je Marulić uključio u posvetu, koja je po svoj prilici napisana na samom početku 1520:

[...] knjige Erazma Rotterdamskog [...] odlikuju se pobožnošću, učenošću i, ne manje, rječitosti. Veoma uživam čitajući ih. [...] Sada je, međutim, zahvaljujući Erazmu, sama zgrada svete Crkve, koja je zbog nebrige tih jednostavnih mislilaca bila gotovo gola, ponovo zablistala od drevnih ukrasa te se sja oličena bojama krasnorječja. [...] Opet će sveta književnost i nauka imati svoje Jeronime i svoje Ambrozije, ako se samo nađe onih koji će se htjeti takmičiti s Erazmom.

U autografu posvete, koja je trebala stajati ispred *Dijaloga o Herkulu kojeg su nadvisili Kristovi štovatelji* (*Dialogus de Hercule a Christicolis superato*), neka je nepoznata ruka precrtala sva mjesta koja se tiču Erazma, a kada je *Dijalog* 1524, nakon Marulićeve smrti, objavljen tiskom, pojavio se bez posvete. Više je proučavatelja zaključilo da je posveta bila hotimično podvrgnuta cenzuri zbog straha od crkvene kazne koja je 1524. navodno prijetila Erazmu i njegovu naučavanju, a jedan je od proučavatelja ustvrdio da je Marulić bio »erazmovac« (tj. svjestan i upućen sljedbenik Erazmova religijskog nauka). Ipak, točan uvid u kontekst godina 1520. i 1524. ne opravdava takve zaključke. Zapravo, sve do 1520. Erazmo pobuđuje sveopće divljenje, kako kod budućih nepopustljivih katolika tako i kod budućih protestanata. Uostalom, to ne znači nužno da svi oni koji mu se dive ujedno i razumiju novost njegova religijskog naučavanja. Erazmov je ugled tolik da se ni rijetki njegovi protivnici ne usuđuju javno istupiti protiv njega. Dakle, divljenje što mu ga Marulić iskazuje nema nikakvo dublje značenje i ne dopušta zaključak da je hrvatski humanist bio »erazmovac« u smislu da bi odobravao novost i smjelost Erazmova naučavanja. Erazmov pak položaj 1524. kudikamo je osjetljiviji zbog pogoršanja luterovske krize i zbog umjerena stava prvaka svih humanista prema njemačkom reformatoru. Iako i dalje ima mnogo pristaša, njegovi protivnici postaju sve brojniji i pokušavaju ga ozloglasiti kod civilnih i crkvenih vlasti. Unatoč tomu, Rim ga podržava, a 1524. nijedno ga sveučilište ne osuđuje; on još uvijek uživa golem ugled, osobito u Veneciji, gdje je *Dijalog* te godine objavljen. Stoga cenzorski zahvat u posveti ne treba pripisati strahu od kaznenih mjera, kojih tada nije ni bilo, nego bojazni da Erazmovo naučavanje možda i nije posve ortodoksno. Marulićeva erazmofilija 1520. ne bi dakle otkrivala nikakvo

doktrinalno »erazmovstvo« hrvatskoga humanista, nego njegovu recepciju Erazma koja je prije luterovske krize posve u skladu s ortodoksijom. Ova pretpostavka svakako zaslužuje potanje proučavanje.

Što se paka tiče sama *Dijaloga*, on je izravan napad na obožavatelje Herkula, a u širem smislu na sve katolike koji se bave poganskim pjesništvom. U Marulićevim očima pjesnici i filozofi udaljavaju se od istine koju je objavio Bog i koja je dostatna u svemu. U *Dijalogu* se podsjeća na brojne točke tradicionalnoga kršćanskog nauka, poimenice na prvenstvo djevičanstva pred brakom te na nužnost ispovijedanja i na tjelesnu pokoru – točke što ih je Erazmo s pravom smatrao spornima. Takav nepopustljiv stav u skladu je s glavnim Marulićevim djelima, u kojima se slavi kršćanstvo a zabacuje poganstvo.

Ključne riječi: Marko Marulić, Erazmo Rotterdamski, erazmovstvo, Herkul, humanizam, poganstvo